HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

10 iunie 2021 *

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Contract de împrumut ipotecar exprimat în monedă străină (franc elvețian) – Articolul 4 alineatul (2) – Obiectul principal al contractului – Clauze care expun împrumutatul la un risc de schimb valutar – Cerințe de inteligibilitate și de transparență – Articolul 3 alineatul (1) – Dezechilibru semnificativ – Articolul 5 – Redactare clară și inteligibilă a unei clauze contractuale”

În cauza C-609/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de tribunal d’instance de Lagny-sur-Marne (Tribunalul de Primă Instanță din Lagny-sur-Marne, Franța), prin decizia din 2 august 2019, primită de Curte la 13 august 2019, în procedura

BNP Paribas Personal Finance SA

împotriva

VE,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul J.-C. Bonichot, președinte de cameră, doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședinta Curții, îndeplinind funcția de judecătoare a Camerei întâi, doamna C. Toader și domnii M. Safjan și N. Jääskinen (raportor), judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: doamna V. Giacobbo, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 octombrie 2020,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru BNP Paribas Personal Finance SA, de P. Metais și P. Spinosi, avocats;

– pentru VE, de C. Constantin-Vallet și M. Le Bot, avocats;

– pentru guvernul francez, de A.-L. Desjonquères și E. Toutain, în calitate de agenți;

– pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

* Limba de procedură: franceza.

– pentru Comisia Europeană, de C. Valero, N. Ruiz García și M. Van Hoof, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatei generale,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 3 și 4 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între BNP Paribas Personal Finance SA, pe de o parte, și VE, pe de altă parte, în legătură cu caracterul pretins abuziv al unor clauze care figurează în contractul de împrumut ipotecar exprimat în monedă străină încheiat de cele două părți din litigiul principal, care stipulează printre altele că plățile în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei acestui contract și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului.

Cadrul juridic

3 Potrivit celui de al șaisprezecelea considerent al Directivei 93/13:

„întrucât, în conformitate cu criteriile generale selectate, aprecierea caracterului abuziv al clauzelor, în special în cadrul activităților publice de vânzare sau furnizare, prin care se asigură servicii colective care iau în considerare solidaritatea dintre utilizatori, trebuie completată cu mijloace pentru efectuarea unei aprecieri globale a diferitor interese implicate; întrucât aceasta constituie o cerință de bună-credință; întrucât, la aprecierea bunei-credințe, trebuie acordată o atenție deosebită forței pozițiilor de negociere ale părților, faptului de a ști dacă consumatorul a fost încurajat să își dea acordul pentru clauza în cauză și dacă bunurile sau serviciile au fost vândute sau furnizate la cererea expresă a consumatorului; întrucât condiția de bună-credință poate fi îndeplinită de [profesionist] atunci când acesta acționează în mod corect și echitabil față de cealaltă parte de ale cărei interese legitime trebuie să țină seama”.

4 Articolul 1 alineatul (2) din această directivă prevede:

„Dispozițiile prezentei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii sau dispozițiile ori principiile din convențiile internaționale la care statele membre sau [Uniunea Europeană] sunt părți, în special în domeniul transportului.”

5 Articolul 3 din directiva menționată are următorul cuprins:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

[…]”

6 Potrivit articolului 4 din aceeași directivă:

„(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

(2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului [principal al] contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil."

7 Articolul 5 de Directiva 93/13 prevede:

„În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil. În cazul în care există îndoieli cu privire la sensul unei clauze, prevalează interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator. […]"

Litigiul principal și întrebările preliminare

8 Prin actul notarial din 10 martie 2009, VE, precum și soția acestuia au dobândit un bun imobil, încheind în acest scop cu BNP Paribas Personal Finance un contract de împrumut ipotecar exprimat în monedă străină și denumit „Helvet Immo".

9 Acest contract prevedea contractarea unui împrumut la o rată a dobânzii de 4,95 %, rambursabil, în principiu, în 276 de rate fixe, exprimat în franci elvețieni și rambursabil în euro. La data încheierii contractului menționat, valoarea acestui împrumut se ridica la 143 421,53 euro, adică 216 566,51 franci elvețieni.

10 Reiese din decizia de trimitere că același contract prevedea rambursarea unor rate lunare fixe în euro și conversia acestora în franci elvețieni în vederea contribuirii la plata dobânzilor și la amortizarea împrumutului. Cheltuielile asociate creditului, precum asigurarea, erau facturate în euro.

11 Mai precis, contractul în discuție în litigiul principal cuprindea clauze contractuale potrivit cărora:

– durata creditului urma să fie prelungită cu cinci ani, iar ratele prevăzute în euro urmau să fie deduse cu prioritate din dobânzi în cazul în care evoluția parităților ar determina creșterea costului creditului pentru împrumutat;

– în cazul în care menținerea cuantumului plăților în euro nu ar permite plata în totalitate a soldului împrumutului pe durata reziduală inițială majorată cu cinci ani, cuantumul ratelor lunare urma să fie majorat.

12 Ca urmare a neplății unor rate lunare, a fost pronunțată scadența termenului, iar judecătorul însărcinat cu încuviințarea executării silite din cadrul tribunal de grande instance de Libourne (Tribunalul de Mare Instanță din Libourne, Franța) a dispus, la 16 ianuarie 2015, executarea silită a bunului imobil vizat.

13 Prin cererea din 12 ianuarie 2017, BNP Paribas Personal Finance a sesizat instanța de trimitere cu o cerere de încuviințare a executării silite prin poprire pe salariul lui VE. Mai precis, această instituție bancară a solicitat încuviințarea executării silite prin poprire pe salariul lui VE cu privire la suma de 234 182,61 euro, adică 185 695,26 euro cu titlu de capital împrumutat și 48 487,35 euro cu titlu de dobânzi, costuri și cheltuieli accesorii.

14 În fața acestei instanțe, BNP Paribas Personal Finance susține că cererile prin care VE pretinde că anumite clauze ale contractului de împrumut în discuție în litigiul principal au un caracter abuziv sunt inadmisibile întrucât ele sunt prescrise și, în orice caz, neîntemeiate. Această instituție bancară susține printre altele că VE a fost informat cu privire la variația cursului valutar și la consecințele acesteia asupra amortizării împrumutului în discuție în litigiul principal.

15 VE consideră că a fost înșelat de BNP Paribas Personal Finance în ceea ce privește natura contractului de împrumut în litigiul principal, întrucât acest contract l-a expus unui risc de schimb neplafonat. În special, VE solicită să se constate nulitatea acestui contract, precum și respingerea cererii prin care această instituție bancară solicită încuviințarea popririi pe salariul său. În subsidiar, el susține că valoarea creanței trebuie redusă din cauza caracterului abuziv al unei clauze de indexare implicite, a unor clauze privind moneda de calcul și moneda de plată, a clauzei de amortizare și a clauzei privind opțiunea de cumpărare cuprinse în contractul menționat, precum și a lipsei unei mențiuni în același contract cu privire la un „risc de schimb valutar”.

16 Instanța de trimitere arată că contractul de împrumut în discuție în litigiul principal cuprinde mai multe clauze care fac parte dintr-un mecanism de conversie a monedelor, care au efectul ca riscul de schimb valutar să fie integrat în ratele lunare plătite de consumator. Aceste clauze se referă la regulile de deducere a sumelor plătite din dobânzi, la funcționarea unor conturi în franci elvețieni (moneda de calcul) și în euro (moneda de plată), precum și la prelungirea cu cinci ani a duratei împrumutului.

17 În acest context, instanța de trimitere ridică problema marjei de apreciere de care dispune în ceea ce privește examinarea clauzelor contractului de împrumut în discuție în litigiul principal. Aceasta ridică în special problema dacă ele trebuie considerate un tot indivizibil care constituie obiectul principal al contractului, neputând fi calificate, în această calitate, drept abuzive în cazul în care sunt clare și inteligibile, sau dacă, invers, este necesar să se considere că aceste clauze pot fi considerate în mod individual ca fiind abuzive, cu excepția, astfel cum ar reieși din jurisprudența Curții, a clauzei care prevede rambursarea împrumutului în monedă străină.

18 În ceea ce privește elementele de apreciere a caracterului clar și inteligibil al unei clauze a contractului, instanța de trimitere arată că VE a primit un număr important de informații înainte de contractarea împrumutului în discuție în litigiul principal care insistau în special asupra caracterului stabil al parității dintre euro și francul elvețian. Riscul de schimb valutar, care ar decurge din aplicarea combinată a mai multor clauze ale contractului de împrumut în discuție în litigiul principal, nu ar fi nicidecum menționat în acest contract.

19 Instanța de trimitere precizează, în plus, că legislația și jurisprudența naționale invită instanța să ia în considerare oferta de împrumut în mod obiectiv, luând de exemplu drept reper simulările pe bază de cifre care demonstrează consecința unei evoluții a parităților dintre euro și monedele străine asupra costului împrumutului în discuție. În acest context, această instanță ridică problema conținutului noțiunii de „transparență”, astfel cum a fost interpretată de Curte, și pe cea a informațiilor care trebuie transmise unui împrumutat care nu are cunoștință de previziunile economice care pot avea repercusiuni asupra evoluției parităților menționate și asupra riscurilor care sunt asociate acesteia. În această privință, s-ar pune de asemenea problema aprecierii bunei-credințe a profesionistului din perspectiva experienței sale referitoare la analiza unor anumite evoluții previzibile.

20 În aceste condiții, tribunal d'instance de Lagny-sur-Marne (Tribunalul de Primă Instanță din Lagny-sur-Marne, Franța) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) [Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13] trebuie interpretat în sensul că constituie obiectul principal al unui contract de împrumut exprimat în monedă străină și rambursabil în moneda națională, fără a putea fi luate în considerare în mod izolat, clauzele care stipulează rambursări în rate fixe deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei contractului și majorarea cuantumului ratelor pentru plata soldului împrumutului, acest sold [putând] crește în mod semnificativ în urma variațiilor cursului de schimb?

2) [Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13] trebuie interpretat în sensul că clauzele care prevăd plăți în rate fixe deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei [contractului] și majorarea cuantumului ratelor pentru plata soldului împrumutului, sold care poate crește în mod semnificativ în urma variațiilor cursului de schimb, creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților la contract, în special prin faptul că expun consumatorul unui risc disproporționat de schimb valutar?

3) Articolul 4 din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că impune ca aprecierea caracterului clar și inteligibil al clauzelor unui contract de împrumut exprimat în monedă străină și rambursabil în monedă națională să se facă prin raportare, în momentul încheierii contractului, la contextul economic previzibil, în speță consecințele dificultăților economice din anii 2007-2009 asupra variațiilor cursurilor de schimb, ținând seama de experiența și de cunoștințele creditorului profesionist și de buna sa credință?

4) Articolul 4 din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că impune ca aprecierea caracterului clar și inteligibil al clauzelor unui contract de împrumut exprimat în monedă străină și rambursabil în moneda națională să se facă verificându-se dacă acel creditor, care dispune de experiența și de cunoștințele unui profesionist, a comunicat consumatorului informații, în special pe bază de cifre, exclusiv obiective și abstracte care nu țin seama de contextul economic care poate avea efecte asupra variațiilor cursului de schimb?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

21 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că noțiunea de „obiect [principal al] contractului", în sensul acestei dispoziții, acoperă clauzele contractului de împrumut care stipulează că rambursările în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei acestui contract și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului.

22 BNP Paribas Personal Finance susține că, în temeiul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 93/13, clauza care stipulează că plățile în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi nu poate fi supusă dispozițiilor acestei directive. Această clauză ar reflecta, în realitate, dispozițiile articolului 1343-1 din Codul civil francez și s-ar aplica automat părților, adică în lipsa unui acord diferit între acestea.

23 Or, atunci când o instanță a unui stat membru este sesizată cu un litigiu având ca obiect o clauză contractuală pretins abuzivă care reflectă o dispoziție de drept național de natură supletivă, ea este obligată să examineze cu prioritate incidența excluderii din domeniul de aplicare al Directivei 93/13, prevăzută la articolul 1 alineatul (2) din această directivă, iar nu incidența excepției de la aprecierea

caracterului abuziv al clauzelor contractuale, prevăzută la articolul 4 alineatul (2) din directiva respectivă (Ordonanța din 14 aprilie 2021, Credit Europe Ipotecar IFN și alții, C-364/19, EU:C:2021:306, punctul 42).

24 Articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 exclude din domeniul de aplicare al acesteia clauzele contractuale care reflectă „acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii”.

25 În această privință, Curtea a statuat deja că această expresie acoperă nu numai prevederile din dreptul național care se aplică în mod imperativ între părțile contractante, independent de alegerea lor, ci și pe cele care sunt de natură supletivă, cu alte cuvinte cele aplicabile automat în lipsa unui acord diferit între părți în această privință (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 martie 2020, Mikrokasa și Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty, C-779/18, EU:C:2020:236, punctele 50-53, precum și Hotărârea din 9 iulie 2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, punctele 23-25 și 28).

26 Rezultă că revine instanței de trimitere sarcina de a verifica cu prioritate, înainte de a examina incidența excepției de la aprecierea caracterului abuziv al clauzelor contractuale, prevăzută la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, dacă clauza care stipulează că plățile în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi este exclusă din domeniul de aplicare a Directivei 93/13 în temeiul articolului 1 alineatul (2) din aceasta.

27 Odată făcută această precizare, este necesar să se arate, în ceea ce privește noțiunea de „obiect [principal al] contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, la care se referă prima întrebare, că, în conformitate cu această dispoziție, aprecierea caracterului abuziv al clauzelor unui contract nu privește nici definirea obiectului principal al contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil. Prin urmare, instanța poate controla caracterul abuziv al unei clauze, care vizează definirea obiectului principal al contractului, numai dacă această clauză nu este clară și inteligibilă.

28 În această privință, Curtea a statuat că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 prevede o excepție de la mecanismul de control pe fond al clauzelor abuzive astfel cum este prevăzut în cadrul sistemului de protecție a consumatorilor pus în aplicare prin această directivă și că, prin urmare, acestei dispoziții trebuie să i se dea o interpretare strictă (Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 34, precum și jurisprudența citată).

29 În ceea ce privește categoria de clauze ale contractului care fac parte din noțiunea de „obiect [principal al] contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, Curtea a statuat de asemenea că aceste clauze trebuie înțelese ca fiind cele care stabilesc prestațiile esențiale ale acestui contract și care, ca atare, îl caracterizează. În schimb, clauzele care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual nu pot fi circumscrise acestei noțiuni (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 32, precum și jurisprudența citată).

30 Revine instanței de trimitere sarcina să examineze, având în vedere natura, economia generală și prevederile contractului de împrumut în discuție în litigiul principal, precum și contextul juridic și factual în care se înscrie acesta, dacă clauzele vizate de prima întrebare constituie un element esențial al prestației debitorului care constă în rambursarea sumei puse la dispoziția sa de împrumutător (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 33, precum și jurisprudența citată).

31 Astfel fiind, revine totuși Curții sarcina de a desprinde din articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 criteriile aplicabile în cadrul unei astfel de examinări (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 33).

32 În această privință, în ceea ce privește contractele de împrumut exprimate în monedă străină și rambursabile în monedă națională, Curtea a precizat că excluderea de la aprecierea caracterului abuziv a clauzelor care privesc caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, nu se poate aplica unor clauze care se limitează să stabilească, în vederea calculării ratelor, cursul de schimb al monedei străine în care este încheiat contractul de împrumut, fără însă ca vreun serviciu de schimb valutar să fie furnizat de împrumutător cu ocazia calculului menționat, și care nu cuprind, în consecință, nicio „remunerație” al cărei caracter adecvat în calitate de contrapartidă a unei prestații efectuate de împrumutător să nu poată face obiectul unei aprecieri pentru a se stabili dacă este abuzivă în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 (Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctul 58).

33 Cu toate acestea, Curtea a precizat de asemenea, fără să limiteze această constatare numai la contractele de împrumut exprimate în monedă străină și rambursabile în aceeași monedă, că clauzele contractului care se referă la riscul de schimb valutar definesc obiectul principal al acestui contract (a se vedea printre altele Hotărârea din 20 septembrie 2018, OTP Bank și OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, punctul 68 și jurisprudența citată, și Hotărârea din 14 martie 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punctul 48).

34 În speță, clauzele contractului de împrumut în discuție în litigiul principal, care fac parte dintr-un mecanism de conversie a monedelor, au efectul ca riscul de schimb valutar să fie integrat în ratele lunare plătite de împrumutat. Clauzele vizate de prima întrebare se referă la regulile de deducere a sumelor plătite din dobânzi, la funcționarea unor conturi în franci elvețieni (moneda de calcul) și în euro (moneda de plată), precum și la prelungirea cu cinci ani a duratei împrumutului.

35 În această privință, trebuie să se observe că, printr-un contract de credit, împrumutătorul se angajează, în principal, să pună la dispoziția împrumutatului o anumită sumă de bani, acesta din urmă angajându-se, la rândul său, în principal să ramburseze, în general cu dobândă, această sumă potrivit termenelor de scadență prevăzute. Principalele prestații ale unui astfel de contract se raportează, așadar, la o sumă de bani care trebuie definită în raport cu monedele de plată și de rambursare care sunt stipulate în acesta. În consecință, faptul că un credit trebuie să fie rambursat într-o anumită monedă nu privește, în principiu, o modalitate accesorie de plată, ci natura însăși a obligației debitorului, constituind astfel un element esențial al unui contract de împrumut (Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 38).

36 Deși clauzele contractuale vizate de prima întrebare fac parte dintr-un mecanism financiar care exprimă riscul de schimb valutar care caracterizează un împrumut efectuat în monedă străină și rambursabil în monedă națională, ele nu se raportează, în mod direct, nici la suma împrumutată sau la dobânzile împrumutului care trebuie rambursate, nici la stabilirea monedei de calcul și de plată. Astfel, aceste clauze generează consecințele schimbului de paritate, întrucât precizează regulile de rambursare aplicabile în funcție de variațiile cursului de schimb valutar, astfel încât ele ar putea fi considerate modalități accesorii de plată care nu participă la „obiectul [principal al] contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13.

37 Cu toate acestea, reiese din elementele furnizate de instanța de trimitere că clauzele referitoare la condițiile de rambursare a împrumutului în discuție în litigiul principal materializează riscul de schimb care reiese din variațiile parității dintre moneda de calcul și moneda de plată, precum și rata dobânzii aferente, care caracterizează acest împrumut.

38 Prin urmare, revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia, ținând seama de criteriile desprinse la punctele 32–37 din prezenta hotărâre, dacă clauzele contractului în discuție în litigiul principal, care stipulează că rambursările în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea

duratei acestui contract și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului și care materializează, astfel, riscul de schimb, se raportează la însăși natura obligației debitorului de a rambursa suma pusă la dispoziția sa de către împrumutător.

39 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că clauzele contractului de împrumut care stipulează că rambursările în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei acestui contract și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului intră sub incidența acestei dispoziții în cazul în care aceste clauze stabilesc un element esențial care caracterizează contractul menționat.

Cu privire la a treia și la a patra întrebare

40 Prin intermediul celei de a treia și al celei de a patra întrebări, care trebuie analizate împreună și înaintea examinării celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, în cadrul unui contract de împrumut exprimat în monedă străină, cerința de transparență a clauzelor acestui contract, care stipulează că plățile în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei acestui contract și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului, este îndeplinită dacă profesionistul a furnizat consumatorului informații obiective și abstracte referitoare la incidența asupra obligațiilor financiare ale acestui consumator a unei eventuale creșteri sau deprecieri a euro în raport cu moneda străină, fără ca acest profesionist să fi comunicat însă consumatorului informații privind contextul economic care ar putea avea repercusiuni asupra variațiilor cursului de schimb valutar.

41 Potrivit unei jurisprudențe constante referitoare la cerința de transparență, informarea, înaintea încheierii unui contract, cu privire la condițiile contractuale și la consecințele respectivei încheieri este, pentru un consumator, de o importanță fundamentală. Acesta din urmă decide în special pe baza acestei informări dacă dorește să se oblige contractual față de un profesionist prin aderarea la condițiile redactate în prealabil de acesta (Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 49, precum și jurisprudența citată).

42 Rezultă că cerința de transparență a clauzelor contractuale, astfel cum rezultă din articolul 4 alineatul (2) și din articolul 5 din Directiva 93/13, nu poate fi redusă numai la caracterul inteligibil al acestora pe plan formal și gramatical. Întrucât sistemul de protecție pus în aplicare de această directivă se întemeiază pe ideea că consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de profesionist în ceea ce privește printre altele nivelul de informare, această cerință de redactare clară și inteligibilă a clauzelor contractuale și, prin urmare, de transparență, impusă de directiva menționată, trebuie înțeleasă în mod extensiv (Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 50, precum și jurisprudența citată).

43 În consecință, cerința menționată trebuie înțeleasă ca impunând nu numai ca respectiva clauză să fie inteligibilă pentru consumator din punct de vedere formal și gramatical, ci și ca un consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat să poată fi în măsură să înțeleagă funcționarea concretă a acestei clauze și să evalueze astfel, pe baza unor criterii precise și inteligibile, consecințele economice, potențial semnificative, ale unei asemenea clauze asupra obligațiilor sale financiare (Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 51, precum și jurisprudența citată).

44 Aceasta implică printre altele că contractul trebuie să expună în mod transparent funcționarea concretă a mecanismului la care se referă clauza respectivă, precum și, dacă este cazul, relația dintre acest mecanism și cel prevăzut prin alte clauze, astfel încât acest consumator să fie în măsură să

evalueze, pe baza unor criterii precise și inteligibile, consecințele economice care rezultă din aceasta în ceea ce îl privește (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 ianuarie 2021, Dexia Nederland, C-229/19 și C-289/19, EU:C:2021:68, punctul 50, precum și jurisprudența citată).

45 Aspectul dacă, în speță, a fost respectată cerința de transparență trebuie examinat de instanța de trimitere în lumina tuturor elementelor de fapt relevante, printre care se numără publicitatea și informațiile furnizate, în cadrul negocierii contractului de împrumut în discuție în litigiul principal, nu numai de însuși împrumutătorul, ci și de orice altă persoană care a participat, în numele acestui profesionist, la comercializarea împrumutului vizat.

46 Mai precis, revine instanței naționale, atunci când ține seama de toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului de împrumut, obligația să verifice că, în cauza respectivă, au fost comunicate consumatorului toate elementele care pot avea o incidență asupra întinderii angajamentului său și care îi permit acestuia să evalueze printre altele costul total al împrumutului său. Joacă un rol decisiv în această apreciere, pe de o parte, aspectul dacă clauzele acestui contract sunt redactate în mod clar și inteligibil așa încât să îi permită unui consumator mediu, astfel cum este descris la punctul 43 din prezenta hotărâre, să evalueze un asemenea cost și, pe de altă parte, împrejurarea legată de lipsa menționării în contractul de credit a informațiilor considerate, având în vedere natura bunurilor sau serviciilor pentru care s-a încheiat contractul, drept esențiale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 52 și jurisprudența citată).

47 În speță, instanța de trimitere arată că VE a primit un număr important de informații înainte de contractarea împrumutului în discuție în litigiul principal. Ea precizează însă că aceste informații se bazau pe ipoteza că paritatea euro/franc elvețian urma să rămână stabilă. Cu toate acestea, riscul de schimb valutar nu ar fi fost nicidecum menționat.

48 În ceea ce privește contractele de împrumut exprimate în monedă străină, precum cel în discuție în litigiul principal, trebuie să se constate, în primul rând, că pentru aprecierea menționată este relevantă orice informație furnizată de profesionist care urmărește să clarifice consumatorul cu privire la funcționarea mecanismului de schimb valutar și la riscul legat de acesta. Constituie elemente de o importanță deosebită precizările referitoare la riscurile la care este expus împrumutatul în cazul unei deprecieri severe a monedei care are curs legal în statul membru în care acesta are domiciliul și al unei majorări a ratei dobânzilor străine.

49 În această privință, astfel cum a subliniat Comitetul European pentru Risc Sistemic în Recomandarea CERS/2011/1 din 21 septembrie 2011, privind acordarea de împrumuturi în monedă străină (JO 2011, C 342, p. 1), instituțiile financiare trebuie să furnizeze împrumutaților informații suficiente pentru a le permite să adopte decizii prudente și în cunoștință de cauză, acestea trebuind să includă cel puțin impactul pe care o depreciere severă a mijloacelor legale de plată ale statului membru în care au domiciliul sau sediul împrumutații și majorarea ratelor dobânzilor la împrumuturile în monedă străină îl au asupra ratelor împrumutului (Recomandarea A – Conștientizarea riscurilor de către împrumutați, punctul 1) (Hotărârea din 20 septembrie 2018, OTP Bank și OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, punctul 74, precum și jurisprudența citată).

50 Curtea a arătat în special că împrumutatul trebuie să fie informat în mod clar despre faptul că, încheind un contract de împrumut exprimat într-o monedă străină, se expune unui risc de schimb valutar pe care îi va fi, eventual, dificil din punct de vedere economic să și-l asume în cazul devalorizării monedei în care își primește veniturile. În plus, profesionistul trebuie să prezinte posibilele variații ale cursurilor de schimb valutar și riscurile inerente încheierii unui astfel de contract (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2018, OTP Bank și OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, punctul 75, precum și jurisprudența citată).

51 Rezultă că, pentru a respecta cerința de transparență, informațiile comunicate de profesionist trebuie să poată permite unui consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat nu numai să înțeleagă că, în funcție de variațiile cursului de schimb, evoluția parității dintre moneda de calcul și moneda de plată poate determina consecințe defavorabile față de obligațiile sale financiare, ci și să înțeleagă, în cadrul contractării unui împrumut exprimat în monedă străină, care este riscul real la care se expune, pe toată durata contractului, în ipoteza unei deprecieri severe a monedei în care își primește veniturile în raport cu moneda de calcul.

52 În acest context, trebuie precizat că simulările pe bază de cifre, la care se referă instanța de trimitere, pot constitui un element de informare util, dacă se bazează pe date suficiente și exacte și dacă cuprind aprecieri obiective care sunt comunicate consumatorului în mod clar și inteligibil. Numai în aceste condiții astfel de simulări pot permite profesionistului să atragă atenția acestui consumator cu privire la riscul consecințelor economice negative, potențial semnificative, ale clauzelor contractuale în discuție. Or, la fel ca orice altă informație referitoare la conținutul angajamentului consumatorului comunicată de profesionist, simulările pe bază de cifre trebuie să contribuie la înțelegerea de către acest consumator a întinderii reale a riscului, pe termen lung, legat de posibilele variații ale cursului de schimb și, astfel, a riscurilor inerente încheierii unui contract de împrumut exprimat în monedă străină.

53 Astfel, în cadrul unui contract de împrumut exprimat în monedă străină care expune consumatorul la un risc de schimb valutar, nu poate îndeplini cerința de transparență comunicarea către acest consumator a unor informații, chiar numeroase, dacă ele se bazează pe ipoteza că paritatea dintre moneda de calcul și moneda de plată va rămâne stabilă pe toată durata acestui contract. Aceasta este situația în special în cazul în care consumatorul nu a fost avertizat de către profesionist cu privire la contextul economic susceptibil să aibă repercusiuni asupra variațiilor cursurilor de schimb valutar, astfel încât consumatorul nu a fost pus în situația să înțeleagă în mod concret consecințele potențial grave asupra situației sale financiare care pot decurge din contractarea unui împrumut exprimat în monedă străină.

54 În al doilea rând, figurează de asemenea printre elementele relevante în scopul aprecierii menționate la punctul 46 din prezenta hotărâre limbajul utilizat de instituția financiară în documentele precontractuale și contractuale. În special, lipsa unor termeni sau a unor explicații care să avertizeze împrumutatul, în mod explicit, cu privire la existența unor riscuri particulare legate de contractele de împrumut exprimate în monedă străină poate confirma că cerința de transparență, astfel cum rezultă în special din articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, nu este îndeplinită.

55 În al treilea și ultimul rând, trebuie amintit că constatarea caracterului neloial al unei practici comerciale, cu privire la care părțile din litigiul principal au dezbătut în cadrul ședinței în fața Curții, poate de asemenea să constituie un element printre altele pe care instanța națională poate să își întemeieze aprecierea în privința caracterului abuziv al clauzelor care figurează într-un contract încheiat între un profesionist și un consumator (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 martie 2012, Pereničová și Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punctul 43).

56 Acest element nu poate stabili însă în mod automat și numai el însuși că cerința de transparență care decurge din articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 nu este îndeplinită, fiind necesar ca acest aspect să fie examinat în funcție de toate împrejurările proprii cazului în speță (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 martie 2012, Pereničová și Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punctul 44, precum și jurisprudența citată).

57 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la a treia și la a patra întrebare că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, în cadrul unui contract de împrumut exprimat în monedă străină, cerința de transparență a clauzelor acestui contract, care stipulează că plățile în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei contractului menționat și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului

împrumutului, este îndeplinită în cazul în care profesionistul a furnizat consumatorului informații suficiente și exacte care îi permit unui consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat să înțeleagă funcționarea concretă a mecanismului financiar în discuție și să evalueze astfel riscul consecințelor economice negative, potențial semnificative, ale unor astfel de clauze asupra obligațiilor sale financiare pe toată durata acestui contract.

Cu privire la a doua întrebare

58 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că clauzele unui contract de împrumut care stipulează că plățile în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei contractului menționat și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului, care poate crește în mod semnificativ ca urmare a variațiilor parității dintre moneda de calcul și moneda de plată, creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contractul menționat, în detrimentul consumatorului, din moment ce aceste clauze expun consumatorul la un risc de schimb disproporționat.

59 Trebuie amintit mai întâi că, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, o clauză care nu s-a negociat dintr-un contract încheiat între un consumator și un profesionist se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din acest contract, în detrimentul consumatorului.

60 Trebuie de asemenea să se precizeze că, potrivit unei jurisprudențe constante, competența Curții privește interpretarea criteriilor pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile acestei directive și în special cu ocazia examinării caracterului eventual abuziv al unei clauze în sensul articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată, precizându-se că este de competența acestei instanțe să se pronunțe asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe. Rezultă că Curtea trebuie să se limiteze la a oferi instanței de trimitere indicații de care aceasta din urmă trebuie să țină seama pentru a aprecia caracterul abuziv al clauzei în discuție (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 septembrie 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 și C-252/19, EU:C:2020:631, punctul 91, precum și jurisprudența citată).

61 În ceea ce privește aprecierea caracterului abuziv al unei clauze contractuale, instanței naționale îi revine sarcina să stabilească, ținând seama de criteriile prevăzute la articolul 3 alineatul (1), precum și la articolul 5 din Directiva 93/13, dacă, având în vedere împrejurările proprii ale speței, o astfel de clauză îndeplinește cerințele de bună-credință, de echilibru și de transparență prevăzute de această directivă (a se vedea printre altele Hotărârea din 7 noiembrie 2019, Profi Credit Polska, C-419/18 și C-483/18, EU:C:2019:930, punctul 53, precum și jurisprudența citată).

62 Astfel, caracterul transparent al unei clauze contractuale, după cum impune articolul 5 din Directiva 93/13, constituie unul dintre elementele care trebuie luate în considerare în cadrul aprecierii caracterului abuziv al acestei clauze, pe care instanța națională trebuie să o efectueze în temeiul articolului 3 alineatul (1) din această directivă (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 49, precum și jurisprudența citată).

63 În speță, clauzele contractuale în discuție în litigiul principal, inserate într-un contract de împrumut exprimat în monedă străină, stipulează că plățile în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și prevăd prelungirea duratei acestui contract și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului, care poate crește în mod semnificativ ca urmare a variațiilor parității dintre moneda de calcul și moneda de plată. Aceste clauze fac ca riscul de schimb valutar să fie suportat de consumator în cazul unei deprecieri severe a monedei naționale în raport cu moneda străină.

64 În această privință, reiese din jurisprudența Curții că, în cadrul unui contract de împrumut exprimat în monedă străină, precum cel în discuție în litigiul principal, instanța națională trebuie să evalueze, având în vedere ansamblul circumstanțelor din cauza principală și ținând seama în special de experiența și de cunoștințele profesionistului în ceea ce privește posibilele variații ale cursurilor de schimb valutar și riscurile inerente contractării unui împrumut exprimat în monedă străină, într-o primă etapă, posibila nerespectare a cerinței de bună-credință și, într-o a doua etapă, existența unui eventual dezechilibru semnificativ, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 56).

65 În ceea ce privește cerința de bună-credință, trebuie arătat, astfel cum reiese din al șaisprezecelea considerent al Directivei 93/13, că, în cadrul acestei aprecieri, trebuie să se țină cont printre altele de forța pozițiilor de negociere ale părților și de faptul de a ști dacă consumatorul a fost încurajat să își dea acordul pentru clauza în discuție.

66 În ceea ce privește aspectul dacă o clauză creează, în contradicție cu cerința de bună-credință, în detrimentul consumatorului, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților la contract care decurg din acesta, instanța națională trebuie să verifice dacă profesionistul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte această clauză în urma unei negocieri individuale (a se vedea printre altele Hotărârea din 3 septembrie 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 și C-252/19, EU:C:2020:631, punctul 93, precum și jurisprudența citată).

67 Prin urmare, pentru a aprecia dacă clauzele unui contract, precum cele în discuție în litigiul principal, creează în detrimentul consumatorului un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților la contractul de împrumut care conține aceste clauze, este necesar să se țină seama de ansamblul împrejurărilor de care împrumutătorul profesionist putea avea cunoștință la momentul încheierii acestui contract, ținând seama printre altele de experiența sa în ceea ce privește posibilele variații ale cursurilor de schimb valutar și riscurile inerente contractării unui astfel de împrumut și care erau de natură să aibă repercusiuni asupra executării ulterioare a contractului și asupra situației juridice a consumatorului.

68 Având în vedere cunoștințele profesionistului referitoare la contextul economic previzibil care poate avea repercusiuni asupra variațiilor cursurilor de schimb valutar, la mijloacele superioare ale acestui profesionist pentru a anticipa riscul de schimb valutar, care se poate materializa în orice moment pe durata contractului, precum și la riscul considerabil referitor la variațiile cursurilor de schimb valutar pe care clauzele contractuale precum cele în discuție în litigiul principal îl pun în sarcina consumatorului, trebuie să se considere că astfel de clauze pot determina un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contractul de împrumut vizat, în detrimentul consumatorului.

69 Astfel, sub rezerva verificărilor a căror efectuare revine instanței de trimitere, clauzele contractuale în discuție în litigiul principal par să pună în sarcina consumatorului, în condițiile în care profesionistul nu a respectat cerința de transparență față de acest consumator, un risc disproporționat în raport cu prestațiile primite și cu suma împrumutată, deoarece aplicarea acestor clauze are drept consecință faptul că consumatorul trebuie să suporte costul evoluției cursurilor de schimb la termen. În funcție de această evoluție, acest consumator se poate afla într-o situație în care, pe de o parte, cuantumul capitalului care este în continuare datorat în moneda de plată, în speță în euro, este considerabil mai mare decât suma împrumutată inițial și, pe de altă parte, ratele lunare plătite au acoperit aproape exclusiv dobânzile. Aceasta este situația în special în cazul în care această creștere a cuantumului capitalului care este în continuare datorat în monedă națională nu este echilibrată de diferența dintre rata dobânzii în monedă străină și cea în monedă națională, precizându-se că existența unei astfel de diferențe constituie avantajul principal al unui împrumut exprimat în monedă străină pentru împrumutat.

70 În astfel de condiții, ținând seama printre altele de cerința de transparență care decurge din articolul 5 din Directiva 93/13, nu s-ar putea considera că profesionistul se putea aștepta în mod rezonabil, acționând în mod transparent față de consumator, ca acesta din urmă să accepte astfel de clauze în urma unei negocieri individuale (a se vedea prin analogie Hotărârea din 3 septembrie 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 și C-252/19, EU:C:2020:631, punctul 96), aspect care trebuie verificat însă de instanța de trimitere.

71 Având în vedere ceea ce precedă, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că clauzele unui contract de împrumut care stipulează că plățile în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei acestui contract și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului, care poate crește în mod semnificativ ca urmare a variațiilor parității dintre moneda de calcul și moneda de plată, pot crea un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contractul menționat, în detrimentul consumatorului, din moment ce profesionistul nu se putea aștepta în mod rezonabil, respectând cerința de transparență față de consumator, ca acesta din urmă să accepte, în urma unei negocieri individuale, un risc disproporționat de schimb valutar care rezultă din astfel de clauze.

Cu privire la cheltuielile de judecată

72 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

1) **Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretat în sensul că clauzele contractului de împrumut care stipulează că rambursările în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei acestui contract și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului intră sub incidența acestei dispoziții în cazul în care aceste clauze stabilesc un element esențial care caracterizează contractul menționat.**

2) **Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, în cadrul unui contract de împrumut exprimat în monedă străină, cerința de transparență a clauzelor acestui contract, care stipulează că plățile în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei contractului menționat și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului, este îndeplinită în cazul în care profesionistul a furnizat consumatorului informații suficiente și exacte care îi permit unui consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat să înțeleagă funcționarea concretă a mecanismului financiar în discuție și să evalueze astfel riscul consecințelor economice negative, potențial semnificative, ale unor astfel de clauze asupra obligațiilor sale financiare pe toată durata acestui contract.**

3) **Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că clauzele unui contract de împrumut care stipulează că plățile în rate fixe sunt deduse cu prioritate din dobânzi și care prevăd prelungirea duratei acestui contract și majorarea cuantumului ratelor lunare pentru plata soldului împrumutului, care poate crește în mod semnificativ ca urmare a variațiilor parității dintre moneda de calcul și moneda de plată, pot crea un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contractul menționat, în detrimentul consumatorului, din moment ce profesionistul nu se putea aștepta în mod**

rezonabil, respectând cerința de transparență față de consumator, ca acesta din urmă să accepte, în urma unei negocieri individuale, un risc disproporționat de schimb valutar care rezultă din astfel de clauze.

Semnături